

УДК 332.1

Кириченко Т.О.

Сумський національний аграрний університет

ЕКОНОМІКО-СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглянуто поняття зайнятості населення як основу соціально-економічного життя суспільства та як головну характеристику трудових ресурсів. Проведений статистичний аналіз ринку праці та зайнятості населення Сумської області.

Ключові слова: зайнятість, трудові ресурси, працездатне населення, економічна діяльність, безробіття.

Курчченко Т.О.

ECONOMIC AND STATISTIC ANALYSIS OF HUMAN RESOURCES OF SUMY REGION

Unemployment has always been one of the immense problems of the any country, which causes the considerable material losses. The volume of the GNP is reduced, and the problem of unemployment causes the poverty increase and to some extent leads to the total impoverishment. The crisis has its reflection in the following: the problems in the system of banking, production decline, decrease in demand for goods and services and, as a result, it leads to the extension of the unemployment.

The future steps should be done towards the elimination of the crisis phenomenon and the solving of the problems concerning employment. In this manuscript the concept of employment as the basis of social and economic life of society and as the main feature of labor resources is studied.

The analysis of the labor market and employment of Sumy region is done on the basis of statistical sampling. According to the database, provided by the Sumy state government of statistics, we should mention the gradual reduce of the population size in Sumy region. The share in population of active working age during the period of 2012 - 2015 has reduced, the level of unemployment in 2014 in Sumy region has risen to 1.8% in comparison with the previous year, though in 2010 it was 1.1% upper. At the same time, the level of economic activity of population has reduced to 2.6% in 2014 compared to the 2013. The increase in number of the non-active population, the growth of unemployed population, reduction of the economic active population; all these factors affirm the significant problems on the regional labor market and the difficulties in demography. Such a complicated situation requires much attention and is in need of passing the decisions and some practical measures and deeds fulfillment on the way to its getting over.

The regional council has developed a program for realization of the employment policy in the region. The main aims of this program are the following: the social protection of people who suffered the problem of employment; developing the motivation to the legal and productive employment; stimulating the employees' activity towards the rise in the number of vacancies and people employment. The priority activity lies in the following: the employment facilitating by means of the fulfilment of the different programs on the labor market; reforming the system of professional and advanced training of unemployed population; providing the state policy in career-guidance which will facilitate the supply and demand in the labor resource market

Key words: employment, labor resources, employable population, economic activity, unemployment.

Кириченко Т.А.

ЭКОНОМИКО-СТАТИСТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ТРУДОВЫХ РЕСУРСОВ СУМСКОЙ ОБЛАСТИ

В статье рассмотрено понятие занятости населения как основы социально-экономической жизни общества и как основной характеристики трудовых ресурсов. Проведен статистический анализ рынка труда и занятости населения Сумской области.

Ключевые слова: занятость, трудовые ресурсы, трудоспособное население, экономическая деятельность, безработица.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Безробіття завжди було однією із найбільших проблем держави, яке спричиняє значні матеріальні втрати, адже зменшується вироблення національного продукту, проблема, яка веде до поглиблення бідності, в деяких випадках до повного зубожіння певних прошарків населення. Безробіття зумовлює не лише економічні, а й величезні соціальні втрати. Вимушена бездіяльність призводить до часткової або повної втрати кваліфікації, втрати самоповаги, зниження самооцінки та занепаду моральних принципів. Відзначаються негативні зміни у професійно-кваліфікаційній структурі зайнятості населення – зростає чисельність безробітних з вищою та спеціальною освітою, в той же час значна кількість випускників вищих навчальних закладів взагалі не може влаштуватися на роботу.

Поглиблення кризи в державному масштабі виражається в наступному: криза банківської системи, скорочення виробництва, зменшення споживання товарів та послуг і, як наслідок – зростання

рівня безробіття. Кроки держави повинні бути у напрямку усунення кризових явищ та вирішенні питання зайнятості населення.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. Велика кількість наукових публікацій, досліджень, навчальної літератури тільки підтверджує факт значущості та актуальності зайнятості населення, безробіття, розвитку трудових ресурсів. Вагомий внесок у дослідження трудових ресурсів зробили такі вчені сучасності як Михайлова Л.І., Качан Є.П., Шушпанов Д.Г. та ін. Теоретичні основи розвитку ринку праці та зайнятості в Україні розглядалися в працях В.Близнюк, Т.Мірошниченко, Л.Шевченко.

Цілі статті. Головним завданням статті є проведення статистичного аналізу ринку праці та зайнятості населення Сумської області. Визначення основних напрямків подальшої роботи щодо нівелювання проблем зростання безробіття регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У вітчизняній економічній літературі, статистичному обліку, державному регулюванні економіки для позначення людських ресурсів використовується термін «трудові ресурси». Трудові ресурси являють собою населення працездатного віку, яке працює або не працює, а також пенсіонери та підлітки, які працюють. Зрозуміло, що основна частка трудових ресурсів припадає саме на населення працездатного віку. Однак зараз Україна переходить на міжнародні стандарти оцінки трудових ресурсів. Згідно концепції робочої сили, якою користується Міжнародна організація праці (МОП), вихідним поняттям є економічно активне населення. Економічно активним вважається населення обох статей віком 15-70 років, яке протягом певного періоду пропонує свою робочу силу для виробництва товарів та послуг. До економічно активних належать особи, зайняті економічною діяльністю, яка приносить прибуток (зайняті) та безробітні. Порівнюючи два вищезгаданих поняття - «трудові ресурси» та «економічно активне населення», варто зазначити, що вони мають відмінності. В той же час необхідності відмовлятися від терміну «трудові ресурси» немає. Отже, віднесення населення до запропонованої категорії «економічно активне населення» відбувається за суб'єктивним критерієм «участь у суспільному виробництві товарів та послуг». Це позначається також і на

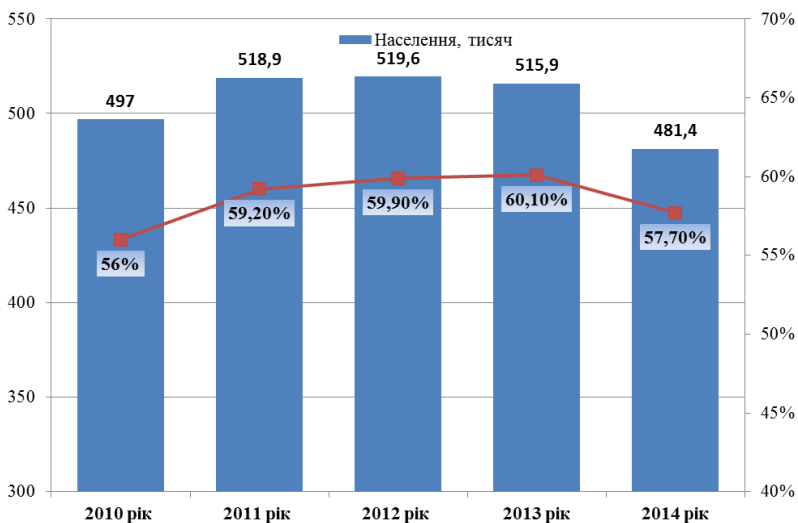
віднесенні населення до категорії «зайнятого» і «незайнятого».

Нині в нашій країні існує законодавче визначення зайнятості. Згідно Закону «Про зайнятість населення», зайнятість - це незаборонена законодавством діяльність осіб, пов'язана із задоволенням їх особистих та суспільних потреб з метою одержання доходу (заробітної плати) у грошовій або іншій формі, а також діяльність членів однієї сім'ї, які здійснюють господарську діяльність або працюють у суб'єктів господарювання, заснованих на їх власності, у тому числі безоплатно [1]. Стан зайнятості є одним з основних індикаторів національної економіки. В ньому відображається те, як в суспільстві використовуються ресурси праці, а відповідно і можливості економічного росту.

На Рис.1 подано структуру рівня зайнятості населення у 2010-2014 роках по Сумській області. Якщо в 2011-2013 роках кількість зайнятого населення була майже на одному рівні, то в 2014 році відзначається його зменшення. Це пов'язане зі скороченням виробництва, скороченням кількості працівників на найбільших виробничих підприємствах м.Суми та Сумської області – майже вдвічі скоротила кількість працівників Сумська СЕС, частина робітників «Сумське машинобудівне науково-виробниче об'єднання ім.Фрунзе» зазнала скорочення а інша була переведена на неповний робочий день, скорочень зазнали і працівники «Насосенергомаш» та «Сумиобленерго».В той же час кількість вакансій, які можуть запропонувати спеціалісти центру зайнятості, поступово зменшується, і ситуацію з працевлаштуванням експерти поки що взагалі не прогнозують. Хоча масових звільнень поки що немає, але можуть мати місце, якщо криза в економіці буде далі загострюватися. Низький рівень використання трудових ресурсів пов'язаний з декількома чинниками, такими як: незбалансованість між попитом та пропозицією кваліфікованих кадрів – адже відомо, що є велика кількість спеціалістів з незатребуваними спеціальностями та кваліфікаціями на ринку праці; занижена вартість робочої сили, дуже низька заробітна плата, яка при наявній інфляції у країні взагалі є мізерною. На квітень місяць 2015 року індекс інфляції в Україні склав 114%.

Як свідчать дані таблиці 1, відмічається поступове скорочення чисельності населення в області. Частка населення у працездатному віці за період з 2012 по 2015 рік зменшилася.

Рис.1. Зайняте населення у віці 15-70 років та рівень зайнятості населення у 2010-2014 роках.

Це можна пов'язати зі зниженням народжуваності в даний період, Відзначається також різке скорочення економічно активного населення.

Таблиця 1

Динаміка зайнятості населення Сумської області за 2012-2015 (на початок року, тис. осіб)

Показники	2012	2013	2014	2015
Чисельність населення	1152,3	1143,2	1133,0	1123,4
Чисельність населення у працездатному віці	728,9	719,4	709,7	700,0
Зайняті в економіці	815,8	808,3	798,3	790,5
Економічно активне населення:	510,1	504,3	496,8	405,5

Населення працездатного віку, економічно активне населення є самим важливим чинником пропозиції робочої сили, потенційного попиту на робочі місця і об'єму ринку праці. Нажаль, потреби в кадрах, які визначаються здебільшого професійно-кваліфікаційною структурою зайнятих у виробництві, в той час як структура попиту змінюється.

Аналіз структури та динаміки населення області (таблиця 2) дає змогу говорити про зростання кількості населення старшої вікової групи, поряд з цим скоротилася кількість дітей і підлітків. За даними Головного управління статистики в Сумській обласній, станом на 1 квітня 2015р., чисельність наявного населення Сумської області складала 1120,7 тис. осіб. Упродовж січня–березня 2015р. чисельність населення області зменшилась на 2783 особи.

Таблиця 2

Динаміка та структура населення Сумської області

Показники \ Роки	2010	2014	2014-2010,%
Чисельність населення усього	1170,1	1130,8	96,6
Із них:			
Діти до 15 років (тис.осіб)	160,1	155,1	96,87
Населення працездатного віку (16-59 років), (тис.осіб)	747,1	709,7	94,9
Особи непрацездатного віку (60 років і старше), (тис.осіб)	262,9	266,0	101

Впродовж січня–квітня 2015р. центрами зайнятості області зареєстровано 10,2 тис. безробітних, це на 0,4 тис. осіб, або на 3,7% менше, ніж у відповідному періоді минулого року. Взагалі на обліку у державній службі зайнятості на кінець квітня 2015р. перебувало 17,9 тис. безробітних, що на 7,6% більше, ніж торік. Серед них 60,5% становили жінки, 39,3% – молоді люди у віці до 35 років. Аналізуючи дані таблиці 3, слід відзначити, що рівень безробіття в 2014р. в Сумській області зріс на 1.8% у порівнянні з попереднім роком, хоча в 2010р. був вищий на 1.1%. Одночасно знизився рівень економічної активності населення – на 2.6% в 2014 році у порівнянні до попереднього.

Таблиця 3

Зайнятість населення Сумської області

Показники \ Роки	2010	2011	2012	2013	2014	2014 до 2010, %
Економічно активне населення (тис.осіб)	556,2	570,9	568,6	558,7	532	95,6
Рівень економічної активності населення, %	62,7	65,1	65,5	65,1	62,5	
Населення, зайняте економічною діяльністю (тис.осіб)	497,0	518,0	519,6	515,9	481,4	96,9
Рівень зайнятості населення, %	6,0	59,2	59,9	60,1	56,6	
Безробітне населення (за методологією МОП), (тис.осіб)	59,2	52,0	49,0	42,8	50,6	85,5
Рівень безробіття населення, %	0,6	9,1	8,6	7,7	9,5	

Висновки. Підвівши підсумки зробленого аналізу, можна зробити наступні висновки. Останніми роками спостерігається різке зменшення чисельності населення Сумської області. Цей показник істотно впливає до зменшення трудового потенціалу регіону і в подальшому веде до зростання безробіття. Збільшення кількості осіб непрацездатного віку, зростання чисельності безробітного населення, зменшення кількості економічно активного населення – свідчить про значні проблеми як на ринку праці області, так і про складну демографічну ситуацію. Керівництво регіону визначило основні напрямки для соціально-економічного розвитку як самої області, так і ринку праці зокрема. Основні завдання розробленої програми планується реалізувати шляхом розвитку реального сектору економіки області як базису для

підвищення зайнятості. Стимулювання та збереження існуючих робочих місць, легалізації зайнятості та створення нових робочих місць шляхом компенсації роботодавцям єдиного соціального внеску за працевлаштування громадян; стимулювання розвитку малого підприємництва, реалізація активної політики зайнятості, забезпечення соціального захисту населення від безробіття, стимулювання діяльності роботодавців, спрямованої на створення нових робочих місць та працевлаштування безробітних-це пріоритетні напрямки роботи. Першочерговими завданнями для вирішення мають бути: сприяння ефективній зайнятості населення шляхом реалізації активних програм на ринку праці, реформування системи професійного перенавчання і підвищення кваліфікації безробітних, гармонізації попиту та пропозиції робочої сили, легалізація зайнятості. Рівень нелегальної, або так званої «тіньової зайнятості», є значним. Це пояснюється різними причинами, серед найсуттєвіших – лібералізація економіки, високе навантаження на фонд оплати праці, недосконалість нормативно-правової бази, що регулює стан ринку праці та зайнятості, стихійність міграції, особливості формування регіональних та глобальних ринків праці.

1. Закон України «Про зайнятість населення» - Електронний ресурс - <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17>.
2. Соколова І.В. Демографічні аспекти формування трудового потенціалу сучасного українського села. // Наук. вісник НАУ. Вип.41., К.-2001. – С. 305-311.
3. Михайлова Л.І. Методичні рекомендації визначення регіональних потреб АПК у кадрах/Л.І.Михайлова, С.Г.Турчина, А.М.Михайлов.-Суми:Сумський національний аграрний університет,2013.-28с.
4. Статистична звітність. Головне Управління статистики в Сумській області – Електронний ресурс - <http://sumy.ukrstat.gov.ua>
5. Турчина С.Г. Кадрове забезпечення та якісний склад персоналу в сільськогосподарських підприємствах.// Збірник наук. праць Луганського НАУ, Серія Економічні науки №14(26) I,III.- Луганськ.- 2002.- с.311-314.
6. Яроцький В. І. Економіко-статистичне дослідження трудових ресурсів України / В. І. Яроцький // Теорія та практика державного управління. - 2011. - Вип. 4. - С. 298-305.